

Зизаній Лаврентій
 (* ?, Потелич –
 † між 1630-1640, м. Корець)

Український письменник, освітній і церковний діяч. Очевидно, походив із міщанської родини. Його прізвище Зизаній є грекомовним перекладом прізвища Кукіль, яке мав його батько. Рідним братом З. був Стефан Зизанія – відомий український письменник-полеміст кінця XVI ст., активний борець проти унії. Судячи з усього, в молоді роки З. міг бути пов'язаним із Львівським ставропігійним братством.

Лаврентій Зизаній

На початку 1592 р. З. перебрався до Берестя, а звідти у 1595 р. – до Вільна. Активно співпрацював із друкарнею братства, зо-

крема у випуску підручників: “Граматики словенської” (1596); оригінальної “Азбуки” (1596, разом із братом Стефаном). Ймовірно, він підготував “Катехізіс” (1600) та “Книгу о вірі” (близько 1596 р.). Упродовж 1597-1600 рр. навчав у Боркулабові коло Мінська сина князя Богдана Соломирецького “по руску грамоте і по кгрецку”.

Титульна сторінка “Граматики словенської”
 Лаврентія Зизанія (Вільно, 1596)

У вересні 1600 р. повернувся в Галичину, спочатку до м. Львова, а згодом перебрався до м. Ярослав, де стає домашнім учителем дітей князя *Олександра Острозького*. Після смерті останнього (12.12.1602 р.) його дружина Анна Костчанка позбавила З. цієї посади. Уже в документах за 1606 р. він значиться як “Лаврентій Зизаній Густановицький Ярославський”. Його нове прізвище, ймовірно, походить від села Густановичі (що біля Дрогобича). Це, на думку І. Мицька, є

свідченням або його перебування там, або прийняття шляхетства, оскільки брат його, Стефан Зизаній, цього прізвища не мав.

У 1612 р. З. став священником соборної церкви в м. Корці (тепер Рівненщина), в маєтку князя Іоакима Корецького. На заповіті Катерини Корецької, виданому в Корці 29 серпня 1618 року, підписався як “отець Лаврентій Зизаній-Тустановський, протопоп корецький”.

Перебуваючи тут, брав участь у підготовці до випуску книг Києво-Печерської друкарні. Десь у 1619 р. прибув до Києва, звідти у травні 1626 р. вирушив до Москви, аби видати свій Катехизис, і жив тут до лютого 1627 року. Видання Катехизиса (після полеміки з росіянами) не було здійснене; наклад книги майже весь був спалений. Після цього З. повернувся до Києва, де у 1628 р. був учасником київського собору у справі *Мелетія Смотрицького*. Пізніше повернувся до Корця. На початку 1634 р. був ще живий. Автор літописних заміток Кирило Іванович із Замостя відзначив, що З. “умер в Корці, зкориговавши Біблію з грецького до Даниїла”.

Твори: Зизаній Лаврентій. Грамматика словенска съвершеннаго искусства осми частій слова и иных нуждних. Новосъставленно Л. З. – Вільно, 1596; Зизаній Лаврентій. Катехизис. – Москва, 1627; Зизаній Лаврентій. Сія книга, глаголемая катихисис... – Гродно, 1783 (ще є видання у тому ж самому місті в 1787 р., 1788 р., а також у Москві в 1874 р.).

Література: Ботвинник М. Лаврентій Зизаній. – Минск, 1973; Возняк М. Грамматика Лаврентія Зизанія з 1596 р // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – 1911. – Т. 101. – С. 5-38; – Т. 102. – С. 11-87; Возняк М. Історія української літератури: У 2-х кн. – 2-ге вид., випр. – Львів, 1992. – Кн. 1. – С. 371, 373-377 (огляд Граматики і Букваря Лаврентія Зизанія; біографічні відомості про нього; характеристика проповіді на похороні Чарторийської і Катихизм); Його ж. Причинки до студій над писаннями Лаврентія Зизанія // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – 1908. – Т. 83. – С. 31-88; Исаевич Я. Д. Новые материалы об украинских и белорусских книгопечатниках

первой половины XVII в. // Книга. – Москва, 1977. – Сб. 34. – С. 151; Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 90; Огоновський О. Історія літератури руської. – Львів, 1887. – С. 147-148, 181-184 (біографічні дані про Лаврентія Зизанія Тустановського; огляд його Катехизиса і граматики); Строев П. М. Библиологический словарь и черновые к нему материалы / Приведены в порядок и изданы под ред. акад. А. Ф. Бычкова. – С.-Петербург, 1882. – С. 184 (реєстр творів Лаврентія Зизанія; біографічні дані); Українські письменники. Біо-бібліографічний словник: у 5-ти томах. – Київ, 1960. – Т. 1: Давня українська література (XI-XVIII ст. ст.) / Уклад Л. Є. Махновець. – С. 346-349; Филарет (Гумилевский). Обзор русской духовной литературы. 862-1863. – Изд. 3-е с погр. и дополн. автора. – С.-Петербург, 1884. – Кн. 1 и 2. – С. 178 (реєстр творів Л. Зизанія; опис книжечки про антихриста Стефана Зизанія і словничка Лаврентія Зизанія); Франко І. Бібліографічні рідкості // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – 1897. – Т. 20 (Miscellanea). – С. 2-6.

Олександр Мазур

Зінківсько-маначинський Список Старого Завіту

Найбільш повний список Старого Завіту Біблії, що виник під впливом Скоринських видань. Складається із двох взаємодоповнюваних частин. Перша укладаєна “писарчиком” Дмитром із Зінкова, друга – під керівництвом священника Івана з “неславного града Маначина”. Зінківський список Дмитра включає П'ятикнижжя, книги Ісуса Навіна, Суддів, Рут, чотири книги Царств, дві книги Параліпоменона й початок молитви Манасії. Маначинський рукопис включає продовження молитви Манасії й решту старозавітних книг за винятком Псалтиря й закінчення книг Маккавеїв. У книгах цього списку натрапляємо на низку різних згадок, що належать до 1573-1577 рр. – якраз того періоду, коли по-